

gold
nad
zlato

JOSEPH
HELLER

GOLD NAD ZLATO

Joseph Heller

GOLD
NAD ZLATO

*Z angličtiny preložil
Dušan Janák*

slovar

Copyright © 1976, 1979 by Joseph Heller
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2001, 2008, 2018
Translation © Dušan Janák 1983, 2001, 2008, 2018

ISBN 978-80-556-3484-5

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými, ani mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, ani prostredníctvom súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne, bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Túto knihu venujem niekoľkým
odvážnym rodinám a mnohým
nič netušiacim priateľom,
ktorých pomoc, rozhovory a skúsenosti
zohrávajú takú veľkú úlohu.

Ak by si niekedy zabudol, že si žid,
krestan ti to pripomenie, – z poviedky
Bernarda Malamuda

1

ŽIDOVSKÁ SKÚSENOSŤ

GOLDA UŽ VELA RÁZ POŽIADALI, ABY NAPÍŠAL NIEČO O ŽIDOVskej skúsenosti v Amerike. V skutočnosti to však nebolo celkom tak. Požiadali ho len dva razy, naposledy istá žena z Wilmingtonu v štáte Delaware, kam šiel za honorár predniesť úryvky zo svojich esejí a kníh a na priame požiadanie aj zo svojich básní a poviedok.

Ako môžem písať o židovskej skúsenosti, kládol si otázku v exprese Metroliner, ktorým sa vracal do New Yorku, keď vlastne ani neviem, čo to je? Nemám ani potuchy, o čom by som mal písať. Aká bola, preboha, moja židovská skúsenosť? Tuším, že som vari nikdy nenatrafil na skutočného antisemitu. Na Coney Islande, kde som vyrastal, bol každý, koho som poznal, žid. Vlastne až ako dospelý som si uvedomil, že som žid. Alebo sa mi skôr zdalo, že všetci ľudia sú židia, čo je v podstate to isté. Azda jedinú výnimku tvorili talianske rodiny, čo žili na druhom konci Coney Islandu a tie dve-tri ďalšie neďaleko nás, čo posielali deti do tej istej školy. V našom bloku bývala írsky rodina s nemeckým priezviskom a v triede sme vždy mali niekoľko Talianov alebo Škandinávcov, ktorí cez židovské sviatky museli chodiť do školy a tvárili sa, že sa im krivdí. Lutoval som ich, lebo *oni* boli v menšine. Tá írsky rodina mala psa – vtedy židia psy nedržali – a na zadnom dvorci chovali kurence. Dokonca aj na strednej škole takmer všetci chlapci a dievčatá, s ktorými som sa kamarátil, boli židovského pôvodu, ako aj skoro všetci učitelia. A rovnako to vyzeralo aj na vysokej škole. Až cez letný semester vo Wisconsinse som sa prvý raz v živote ocitol medzi kresťanmi. Bolo to však len čosi iné, nie nepríjemné. Potom som sa vrátil na Columbijskú univerzitu doštudovať a urobiť si doktorát a opäť som sa cítil ako doma. Aj moji najbližší priatelia boli židovského pôvodu: Lieberman, Pomoroy, Rosenblatt, okrem Ralphi Newsoma, ale s ním som sa cítil ako s hocikým iným, a on so mnou tiež vychádzal veľmi dobre. Nevedel by som, odkiaľ začať.

Začal tým, že zašiel za Liebermanom.

„Čia židovská skúsenosť?“ spýtal sa s neskrývanou nedôverou rozkysnutý plešivejúci ryšavec Lieberman, len čo ho Gold oboznámil so svojím zámerom.

„Moja.“

„A prečo nie moja?“ Liebermanovi sa zablykli prižmúrené oči. Na písacom stole mal porozhadzované strojom písané stránky a tmavé korektorské ceruzky, práve také hrubé a zašpinené ako jeho prsty. Celý čas na vysokej škole Lieberman sníval, že raz bude viesť malý intelektuálny časopis. Teraz svoj časopis mal a spokojný nebol. Závist, ctižiadostivosť a sklúčenosť vytrvalo ničili tých niekoľko nepostrehnuteľných dobrých vlastností, ktoré azda dostal do vienka pri narodení. Lieberman nevedel, čo je veľkorysosť.

„Tak ty by si chcel,“ skonštatoval Gold pobavene, „aby som napísal článok o tebe a uverejnil ho v tvojom časopise?“

Lieberman namrzene prikývol. „To by nebolo najmúdrejšie.“

„Musel by si ho napísať sám.“

„Neviem písať. Presvedčili ste ma o tom aj s Pomoroyom.“

„Priveľmi sa spoliehaš na rečnícke otázky.“

„Volajako si neviem pomôcť. Čo si mal na mysli?“

„Ešte som si to celkom nepremyslel,“ začal Gold. Vyhýbal sa Liebermanovmu pohľadu. „Ale spracoval by som triezvy, seriózne a inteligentný článok o tom, čo znamená pre ľudí, ako sme ty a ja, narodiť sa a vyrastať v tomto prostredí. Prirodzene, aspoň okrajovo by som sa zmienil o konfliktoch medzi kultúrnymi tradíciami našich rodičov, narodených v Európe, a tradíciami, ktoré sú vžitie v americkom prostredí.“

„Vieš čo,“ začal Lieberman. Zlomil v rukách jednu z hrubých ceruziek a začal chodiť po miestnosti. „Máme neobyčajne objektívny a seriózne časopis pre mimoriadne inteligentných čitateľov. Chcem od teba na túto tému niečo svojráznejšie, pikantnejšie. Pravdu povediac, zvyčajne sme dosť nudní. Niekedy sme takí nudní, až sa mi nechce veriť, že v tom budem schopný pokračovať. Aký si mal pocit, keď si prvý raz videl neobrezaného? Čo pociťuješ v posteli s kresťankami?“

„Odkiaľ berieš, že spávam s kresťankami?“ spýtal sa Gold.

„Tak si tú pasáž vyfantazíruj, keď bude treba,“ odvetil Lieberman. „Potrebujeme názory, nie fakty.“

„Koľko slov by to malo byť a čo mi zaplatíš?“

Lieberman sa zamyslel. „Takých pätnásť-dvadsaťtisíc slov? Mohol by som tým zaplniť celé číslo a ušetriť tak na ostatných vydavateľských nákladoch.“

„Žiadam za to šesťtisíc dolárov.“

„Dám ti tristo.“

„Za menej ako dvetisícpäťsto to neurobím.“

„Viac ako sedemsto ti nedám. A na obálke bude tvoja veľká fotografia.“

„Dohodnime sa na tisícpäťsto.“

„Povedzme tisíc. To je pre nás aj tak veľa.“

„Šesťsto chcem dnes. A ešte tie tri stovky, čo mi dlhuješ za Nič.“

„Ešte sme to neuverejnili.“

„Mal som ich však dostať pri odovzdaní rukopisu,“ rozhorčil sa Gold. Pred niekoľkými mesiacmi predal Liebermanovi článok, ktorý si uňho pôvodne objednal populárny erotický časopis, ale mu ho vrátili s odôvodnením, že nezodpovedá ani minimálnej inteli-genčnej úrovni ich čitateľov. Gold rozumne usúdil, že si túto infor-máciu nechá pre seba. Názov článku znel Nič sa nevydarí podľa plánu, a Gold ešte vždy čakal na sľúbený honorár. „Prečo si ho už neuverejnil? Mohol mať nejaký ohlas.“

„Čakám, kým budem mať dosť peňazí, aby som ťa mohol vy-platiť.“ Lieberman sa prerývane zasmial a usadil sa v kresle. Vždy ho rozjarilo, keď sa mu podaril nejaký žart. „Čítal som tvo-ju recenziu,“ začal pomalším, nesúhlasným tónom, „preziden-tovej knihy.“

Gold zbystril pozornosť. „Ja tvoju tiež.“

„Je zaujímavá.“

„Tá tvoja nie.“

„Myslím, že si sa zbytočne vyjadroval tak dvojzmyselne,“ po-kračoval Lieberman. „Zdalo sa mi, že ti chýba odvaha postaviť sa jednoznačne na stranu vlády.“

„Zato ty si vôbec nezaváhal.“ Gold čakal, kým Lieberman nepri-kývol, akoby prijímal poklonu. „Ale mne zatelefonovali z Bieleho domu. Podľa všetkého sa moja recenzia každému páčila. Zdá sa, že aj prezidentovi.“

Gold z ohľaduplnosti nespomenul, že sa hovorilo aj o nejakej vládnej funkcii. Trápiť Liebermana bola zábava; utýrať ho na smrť by bolo priveľa.

Liebermanove prasačie očka ho zlomyseľne pozorovali.

„Vymýšľaš si,“ usúdil napokon.

„Pamätáš sa na Ralpa Newsoma?“

„Bol na ministerstve obchodu.“

„Teraz je však v štábe Bieleho domu. Telefonoval mi.“

„Prečo netelefonovali aj mne, aby mi zablahoželali k recenzii?“

„Možno ju nečítali.“

„Prezidentovi posielam každý svoj článok.“

„Možno sa im nepáčila.“

„Newsome ma nikdy nemal v láske,“ spomenul si zachmúrene Lieberman. „Vy dvaja ste si vždy dobre rozumeli. Veď ste spolu dostali aj to štipendium.“

„Nie spolu. Naraz. Ani ty si Ralpa Newsoma nemal nikdy v láske.“

„Je antisemita.“

„Pochybujem.“

„Tak sa ho spýtaj,“ zadieral Lieberman. „Nie je dosť múdry, aby sa k tomu nepriznal.“ Lieberman zotrel z mysle ako prach všetky nepríjemné pocity, čo sa mu v nej nahromadili. „Mám ďalší dobrý nápad s tým твоjím článkom,“ začal s vypočítavým zápalom. „Výhodný. Dodaj mi za tie isté peniaze tridsať alebo štyridsaťtisíc slov a uverejním ich v dvoch číslach. Napíš to pikantne a vzletne a máš takmer všetko, čo potrebuješ na úspešnú knižku, z ktorej by sa napokon mohol stať bestseller. Zamiešaj do toho černochovy, drogy, potraty a do sýtosti medzirasový sex. Stavím sa, že Pomoroy na takú knihu hneď skočí.“

Pomoroy sa naopak tváril smrteľne vážne a vážny Pomoroy pôsobil tak zlovestne a znepokojujúco ako živá mŕtvola v dokrkvanej košeli, zelených menčestrákokoch a s veľkými okuliarmi. Bol to pokojný a nešťastný štyridsaťosemročný chlapík, Goldov rovesník. Pomoroy sa vypracoval až na šéfredaktora v úspešnom, trošku pochybnom komerčnom vydavateľstve. Čím bol úspešnejší, tým smutnejšie boli jeho vyhliadky. Pomoroy si myslel, že pozná príčinu. Toto však nemal na mysli. A nič iné mu na um nezišlo.

„Problém s ľuďmi, čo sa vyšvihnú tak rýchlo ako my,“ vyhlásil raz tým najpohrebnejším tónom, „je v tom, že onedlho nemáme kam postupovať.“ Lieberman, prirodzene, s ním nesúhlasil.

Pomoroy sa málokedy zasmial alebo zvýšil hlas; zvyčajne sa usmieval len vtedy, keď sa márne usiloval ubezpečiť nejakého utrápeného autora, že všetko sa napokon neskončí tak zle, ako sa ukazovalo. Neznášal klamstvo a nikdy nebol nútený priučiť sa mu.

„Čo máš konkrétne na mysli?“ spýtal sa, keď Gold stíchol.

Gold blúdil očami, aby sa nestretol s Pomoroyovým bezvýrazným pohľadom. „Knihu. Takú, čo ti bude vyhovovať. Požiadali ma, aby som vypracoval dlhšiu štúdiu.“

„Kto?“

„Viaceré časopisy. Lieberman nám to určite uverejní, ak nezoženieme niekoho lepšieho. Štúdiá o súčasnej židovskej skúsenosti v Amerike,“ naliehal Gold so stúpajúcim nepokojom. „Ako vyrastali a žili v tomto prostredí ľudia ako ty a ja, naši rodičia, naše manželky a deti. Nevie, či už o tom niekto písal.“

„Písalo sa o tom aspoň sto ráz,“ opravil ho Pomoroy. „Ale neviem určite, či o tom už písal niekto ako ty.“

„Presne tak. Napíšem to pikantne a vzletne, aby to upútalo priemerného čitateľa. A zameriam sa hlavne na erotiku.“

„Chcem od teba solídnu odbornú prácu, vhodnú pre vysoké školy a študovne. S dôrazom na psychologickú a sociologickú stránku.“

Gold zvädol. „To bude slabý kšeft.“

„Zaručujem ti dvadsattisíc dolárov. Z toho pättisíc vyúčtujeme ako výdavky na prieskum na farchu nakladateľstva, nestrhneme ti ich z honoráru a môžeš ich dostať už tento týždeň.“

„Daj mi šesttisíc. Kedy dostanem ďalšie?“

„Pättisíc. Keď mi donesieš dvesto strán.“

„Dvesto strán?“ zastonal Gold. „To mi môže trvať večnosť.“

„Večnosť ubieha rýchlo,“ poznamenal Pomoroy.

Gold natešene vyšiel z Pomoroyovej kancelárie.

Začiatkom každej jesene si Gold robil rozpočet, koľko peňazí bude potrebovať, aby mu stačili do budúceho leta, a pritom mohol zaplatiť školné na ďalší rok a ostatné výdavky za syna na Yale a druhého syna v Choate – obaja študovali čiastočne zo štipendia – a na vzdorovitú dvanásťročnú dcéru, ktorá chodila do súkromnej celodennej školy a stále nad ňou visela hrozba, že ju vylúčia. Gold potreboval okrem platu vysokoškolského profesora dvadsatosemtisíc dolárov. Osemtisíc mohol zarobiť na honorároch za články a prednášky, takže mu chýbalo ešte dvadsať. Práve zarobil tisíc dolárov od Liebermana a dvadsattisíc od Pomoroya. Pomoroyovi však sľúbil knihu. Zvládne ju hravo, len čo zozbiera potrebný materiál. Židia sú terno. Je to nad zlato.

2

MÔJ ROK V BIELOM DOME

NA PIATOK ICH POZVALI NA VEČERU, KTORÚ NA POČESŤ GOLDOVHO OTCA A NEVLASTNEJ MATKY USPORIADALA SESTRA IDA V BROOKLYNE. GOLDOVA MANŽELKA BELLE PRIJALA POZVANIE V JEHO NEPRÍTOMNOSTI. GOLD BY SI BOL URČITE NAŠIEL NEJAKÚ VÝHOVORKU.

„Všetci?“ spýtal sa v zlej predtuche. „Muriel s Idou sa pomerili?“

„Tak to vyzerá.“

Gold nelogicky zatúžil, aby sa ešte pred víkendom so zavýjaním prihnala vlna arktického vzduchu, ktorá by otca i nevlastnú matku prinútila urýchlene odcestovať na Floridu do zariadeného bytu, čo si každoročne prenajímali; Gold mal podozrenie, že im naň tajne finančne prispieva starší brat Sid. Všetci sa mlčky usilovali donútiť ich, aby si kúpili vlastný byt v nádeji, že v ňom na jar zostanú dlhšie a na jeseň sa budú vracat skôr. Tento rok sa však otec s matkou vyjadrovali o svojom odchode veľmi vyhybavo. Pominuli už aj každoročné jesenné teplé dni, medzi židmi známe ako Nový rok a inde ako babie leto. Otec presedlal na iné židovské sviatky. Gold dúfal, že tam nebude aspoň Sid, ale tušil, že aj v tomto smere sa sklame. Zoči-voči otcovi a staršiemu bratovi nikdy neunikol obávaným chvíľam utrpenia. Otec ho bude urážať a ponížovať; Sid bude rafinovane vymýšľať rozličné nástrahy, na ktoré mu vždy naletí. Pocit bezmocnosti vyvolal v Goldovi za tie roky ľútoslivý obdiv k Sidovej zákernosti a prefíkanosti. Sid, o štrnásť rokov starší než Gold, mal teraz šesťdesiatdva rokov. Otec osemdesiatdva. Ku Goldovým zážitkom z detstva sa viazala aj jasná spomienka z Long Islandu, keď mu Sid v jeden letný deň náročky zmizol na Surf Avenue, neďaleko Dostihoviska, aby mohol obháňať dievčatá, a ako niektorá zo starších sestier, Rose, Esther či Ida, prišla poňho na policajnú strážnicu a odvieďla ho domov. Golda nikdy neprestala trápiť spomienka na túto príhodu.

Gold končil poslednú prednášku v týždni v piatok popoludní. Pedagogika bola jednou z vedných oblastí, v ktorej ho pokladali

za experta tí, čo tomu veľmi nerozumeli. Už dávno ho nelákalo odchádzať z mesta na víkendy, kým väčšinu študentov áno, a tak si vždy do rozvrhu naplánoval aspoň jednu prednášku na piatok popoludní, aby nemal veľkú účasť. Tentoraz stratil záujem o svoj predmet hneď na začiatku a študenti mu išli na nervy, hoci sa mu to zvyčajne stávalo až v polovici semestra.

Z univerzity v Brooklyne sa metrom doviezol k malému bytu v strede Manhattanu, ktorý nazýval ateliér, aby sa presvedčil, či tam nemá nejaké odkazy od starých, prípadne nových priateľiek. Čakal ho tam list od prvej priateľky; písala, že na budúci mesiac možno opäť zaskočí na deň do mesta a dúfa, že sa spolu naobediajú. Goldovi to celkom vyhovovalo, lebo si mohol dať doniesť hore kávu a chlebičky. Whisky mal vždy poruke. U domovníka si vyzdvihol hnedú obálku adresovanú doktorovi Bruceovi Goldovi a zistil, že je to oneskorená ročníková práca od nejakého bojzlivého študenta. Poťažkal ju v ruke a zosmutnel; rukopis bol obsiahly a on ho bude musieť čítať. Zavolať Belle, aby sa dozvedel hodinu, kedy sa musia najneskôr pohnúť.

Z ich bytu v západnej časti Manhattanu išli do Brooklynu taxikom, keď sa končila večerná špička. Belle mlčala, Gold sa nudil. Na riekku sa valila hmlistá temnota. Belle držala na kolenách nákupnú tašku s ťažkou zemiakovou bábovkou, čo dopoludnia upiekla.

„Pousiluj sa nedať najavo, že by si bol radšej niekde inde,“ pripomenula mu, no neobrátila sa k nemu. „A neškriep sa so Sidom. Skús prehodiť aspoň pár slov s Viktorom, Irvom, Miltom a Maxom. Nezabudni bozkať Harriet.“

„Vždy sa pozdravím. Sid sa začne škriepiť prvý.“

„Veď len rozpráva. Dokonca to ani nehovorí tebe.“

„Ale hovorí tak, aby ma nazlostil.“

„Pokúsím sa tomu zabrániť.“

Gold si jazykom vydul líce a všetky nepríjemné pocity zameral na knihu o Henrym Kissingerovi, ktorú sa už takmer rok chystal napísať. Táto predstava ho však celkom nezaujala, a keď sa taxík vynoril v Brooklyne z tunela, myšlienky sa mu opäť zatúlali k sklúčujúcim chvíľam, čo ho čakali.

Bolo mu hrozne.

Všetci sa budú cítiť dobre. Preňho sa však tieto rodinné posedenia stali nepríjemnými a jednotvárnymi skúškami rodu lojality, ktorým sa nerád a s obavami podroboval, keď mu už nezostávala iná civilizovaná možnosť. Nebude tam nikto, s kým by sa chcel stretnúť. O konverzáciu nemá absolútne záujem. Prestal mať rád otca, aj brata, ak ich vôbec niekedy mal rád. Zavše pocítil istú vďačnosť a súcit

k svojim štyrom starším sestrám, ale objekt, ako aj hĺbka týchto pocitov sa menili podľa intenzity spomienok na to, ktorá z nich bola k nemu najláskavejšia pred matkinou smrťou a po nej. Vedel len toľko, že ako spisovateľ má istú popularitu, ale nechápal prečo.

Nechuť k rodinným večeriam, či skôr odpor k všetkým formám rodinnej sentimentality, pocitoval Gold už dlhé roky, prinajmenšom odvtedy, čo sa po maturite presťahoval na Manhattan, lebo sa chystal študovať na Columbijskej univerzite. Tešil sa, že ide na takú vychýrenú univerzitu a nesmierne sa mu ulahčilo, že unikol veľkej rodine, štyrom sestrám a bratovi, v ktorej sa celý život cítil utláčaný a podceňovaný.

„Chcel som nechať štúdium a ísť bojovať,“ vystatoval sa pred Belle na začiatku ich lúboštného vzťahu, „ale dostal som štipendium na Columbiu.“

Goldovi v skutočnosti nikdy ani na um nezišlo zanechať štúdiá a ísť bojovať. A štúdium na Columbijskej univerzite mu neumožnilo štipendium, ale peniaze, z ktorých väčšinu, ako neskôr zistil, zverovali do otcových nespoľahlivých rúk Sid a jeho tri staršie sestry. O štvrtej sestre, Muriel, bolo známe, že sa nikdy nevedela rozlúčiť ani s dolárom, keď to nebolo pre ňu alebo jej dve dcéry.

Ďalšia sestra, Joannie, žila v Kalifornii. Bola, našťastie, mladšia. Kedysi dávno ušla z domu, lebo dúfala, že sa stane úspešnou modelkou či filmovou herečkou; teraz bola vydatá za panovačného losangeleského obchodníka, ktorý nerád cestoval na Východ a z celej rodiny si vážil iba Golda. Joannie niekoľko ráz v roku priletela bez neho do New Yorku, aby sa stretla len s tými členmi rodiny, s ktorými chcela. Gold si uvedomoval, že je stredobodom pozornosti celej rodiny už odvtedy, čo priniesol domov prvé vzorné vysvedčenie či slohovú úlohu na jednotku s hviezdičkou. Muriel, ktorá bola takmer jeho rovesníčkou a ktorá si teraz vylievala zlú náladu predovšetkým na Ide, sa už vtedy k nemu nesprávala najmilšie. Úzkostlivá Ida zasa Goldovi ustavične prízvukovala, že sa musí v škole zlepšiť, hoci všetko, čo robil, bolo bezchybné. Teraz sa chvíľami šiel zblazniť, že ho dve najstaršie sestry, Rose a Esther, zahŕňajú toľkým prívalom obdivu a náklonnosti. Očividne splnil všetky ich očakávania. Už len pri pohľade naňho sa triasli od lásky a Gold si želal, aby s tým konečne prestali.

Pamätal si, že keď študoval na univerzite, Rose a Esther mu často posielali alebo dali dvadsaťdolarovku. Tak ako Sid, aj ony začali po maturite pracovať, len čo si našli miesta. Ida mohla ísť na vysokú školu a stať sa učiteľkou. Ida mu zavše dávala päťdolarovky a vždy mu presne určila, na čo ich má minúť. Rose a Ida boli ešte zamest-

nané. Rose ako sekretárka u právnickej firmy, kam nastúpila za Veľkej krízy, Ida vo verejnom školstve. Ida bola teraz zástupkyňou riaditeľa na novej základnej škole a stálo ju veľa námahy, aby neprišla o rozum medzi vzdorovitými černochoďmi a Portoričanmi, ktorí chceli, aby všetci židia šli do zadku a doslovne sa tak aj vyjadrovali. Esther pred dvoma rokmi ovdovela. Za jednu noc jej vypadali skoro všetky vlasy a celkom ošedivela. Zavše neurčito nadhodila, že opäť pôjde robiť účtovníčku. Mala však päťdesiatšesť rokov a už si netrúfala. Muriel, ktorej manžel Viktor mal prosperujúci veľkoobchod s hovädzím a telacím mäsom, sa od ostatných výrazne líšila. Farbila si vlasy na čierne, aby zakryla šediny a hrávala poker s priateľmi, ktorí okrem toho radi chodievali na výlety a dostihy, mala chraplavý hlas a rázne spôsoby, fajčila jednu cigaretu za druhou a všade trúsila popol, ktorý Ida vo svojej úzkostlivej poriadkumilovnosti vzápätí zametala, pričom ju častovala frflavými, posmešnými poznámkami, dokonca aj v Murielinom vlastnom dome.

Medzi prvorođeným Sidom a Goldom, jediným ďalším mužským potomkom, stáli teda tieto štyri staršie sestry, a často sa zdalo, že ich je štyristopäťdesiat, keď sa naňho vrhli so svojimi otázkami, výčitkami, starostlivosťou a radami. Ida mu ustavične pripomínala, aby jedol pomaly. Rose ho telefonicky upozorňovala, že vonku mrzne. Pokladal ich všetky za staromódne, naivné a neschopné postrehnúť veľmi reálnu blízkosť hriechu a zla. Toto sa však nevztahovalo na Sida, a teda ani na jeho manželku Harriet. Sida, ešte v jeho sviežejších rokoch, raz objavili v San Franciscu, keď mal byť obchodne v San Diegu; raz v Acapulcu, keď mal byť v San Franciscu, a raz v hausbóte na Míami, keď bol prihlásený v istom hoteli v Portoriku. Len čo sa finančne zmohol, rýchlo sa naučil, ako sa bez ťažkostí pohybovať po hoteloch.

Teraz opúšťal mesto len s Harriet na kratšie cesty, alebo v zime navštíviť otca na Floride. Sid bol vysoký, prívetivý, zavalitý muž s ochabnutým telom a šedivými vlasmi, rozdelenými cestičkou. V tvári sa veľmi ponášal na otca, hoci ten bol pomeňší a buclatý, s hustými bielymi vlasmi, ktoré sa mu ježili na hlave ako nejakej postavičke z komiksu, keď ju zasiahne silný elektrický prúd. Gold bol chudý, nepokojný a počerný, s výraznými kruhmi pod očami v namosúrenej a nervóznej tvári, ktorú ženy pokladali za živú a sexi. Sid pokojne prechádzal do staršej generácie, nosil jednoduché sivé alebo modré obleky s bielymi košelami a širokými modrými alebo hnedočervenými trakmi, kým ich otec, náročný a panovačný chvastúň Julius Gold, krajčír na penzii, sa z roka na rok čoraz väčší obliekal ako fičúrsky hollywoodsky magnát, pričom najväčšími

obľuboval vlnené roláky a teplošské kabátce. Zarážajúce bolo, že Sid akoby mal otca čoraz radšej. Gold si pamätal, ako Sid kedysi dávno ušiel na celé leto z domu, aby unikol otcovým tyranským náladám a chvastúnskemu zapáraníu.

Gold s Belle prišli na Oceánsku autostrádu takmer poslední; Muriel a Viktor len minútku za nimi. Irv, Idin manžel, sa s radosťou ujal úlohy hostiteľa. Mal zubnú ordináciu nad obchodom s farbami na Kings Highway. Goldovi od začiatku robilo ťažkosť rozoznať jedného hosta od druhého. Bol to jediný spôsob, ako zvládnuť situáciu. Krátko potriasol ruku Irvovi, Viktorovi, Sidovi, Miltovi, Maxovi a otcovi a rozlišoval ich len podľa narastajúcej nevrlosti, ktorú pocítil pri každom zvitani.

Max, Rosin manžel, mal slabú cukrovku a opatrne chlipkal z pohára sódu. Všetci muži spolu s Muriel pili whisky, ostatné ženy nealkoholické nápoje. Belle sa stratila do kuchyne, aby dozrela na vybalovanie svojej zemiakovej bábovky a pomohla Ide, ktorá ju akiste odháňala a zároveň jej prideľovala robotu, a vzápätí ju hneď aj hrešila, že nerobí dosť rýchle. Každý z prítomných, ešte aj otec, mal aspoň jedno dieťa, ktoré mu robilo starosti.

Gold si vzal od Irva bourbonskú whisky a začal bozkávať ženy na líca. Harriet toto zvitanie prijala lahostajne. Jeho nevlastná matka mu kývnutím hlavy ponad pletenie dovolila podísť bližšie a nastavila líce. Gold sa k nej sklonil s rukami pripravenými na obranu, lebo sa bál, aby mu nevrátila do hrdla jednu z ihlíc na pletenie.

Goldova nevlastná matka, ktorá pochádzala zo starej južanskej židovskej rodiny s príbuznými v Richmonde a Charlestone, mu sústavne strpčovala život rozličnými čudáckymi spôsobmi. Keď sa jej prihovril, často mu vôbec neodpovedala. Inokedy zasa vyhlásila: „Neprihováraj sa mi.“ Keď sa jej neprihovril, prišiel za ním otec, riadne ho štuchol a prikázal mu: „Chod sa s ňou porozprávať. Alebo je to pod tvoju úroveň?“ Ustavične čosi plietla z hrubej bielej vlny. Keď jej raz pochválil pletenie, hodila rukou a informovala ho, že háčkuje. Keď sa zasa inokedy spýtal, ako jej ide háčkovanie, odvetila mu: „Neháčkujem. Pletiem.“ Často ho zavolala k sebe, len aby mu mohla povedať, nech ide preč. Dakedy prišla sama za ním a povedala: „Kotkodák.“

Nemal potuchy, čo jej na to odpovedať.

Goldova macocha plietla nekonečný pás niečoho, čo bolo príúzké na šál a príširoké a priveľmi rovnomerné na čokoľvek inšie. Pás bol široký asi pätnásť centimetrov a dlhý akiste tisíce kilometrov, lebo ho začala pliesť dávno predtým, ako sa vydala za otca. Gold si v duchu predstavoval, ako sa tento voľne upletený

vlnený pás plazí z dna jej slameného košíka do bytu, ktorý pre nich každé leto prenajímal Sid na Manhattanskej pláži v Brooklyne, a odtiaľ až na pobrežie Floridy a do nedozerných dialav za ňou. Vždy mala dosť vlny či miesta v slamenom košíku, kam padal hotový výtvar. Z jedného konca košíka vychádzala vlna a na druhom konci, azda navždy, sa strácal hotový výrobok, nech už to bolo čokoľvek.

„Čo to robíš?“ spýtal sa jej raz, keď už nevládal potlačiť zvedavosť.

„Uvidíš,“ odvetila tajomne.

Konzultoval aj s otcom. „Oco, čo to robíš?“

„Staraj sa o seba.“

„Veď som sa len pýtal.“

„Nemáš dávať otázky na telo.“

„Rose, čo to pletie?“ spýtal sa sestry.

„Vlnu,“ odvetila Belle.

„Belle, to viem. Ale čo z nej robíš?“

„Pletie,“ odvetila Esther.

Goldova nevlastná matka dopletene plietla a plietla bez prestania. Teraz sa ho spýtala: „Páči sa ti moja vlna?“

„Prosím?“

„Páči sa ti moja vlna?“

„Pravdaže,“ odpovedal.

„Nikdy si to však nepovedal,“ našpúlila pery.

„Páči sa mi tvoja vlna,“ povedal Gold a zmätene sa utiahol do koženého kresla pri dverách.

„Hovorí, že sa mu páči moja vlna,“ počul, ako referuje jeho švagrom Irvovi a Maxovi. „Ale myslím, že ma chce len obalamutiť.“

„Akú si mal cestu?“ spýtala sa ho sestra Esther zbožňujúco.

„Dobrá.“

„Kde si bol?“ spýtala sa Rose.

„Vo Wilmingtone.“

„Kde?“ spýtala sa Ida, ktorá prešla popri nich s táčňou.

„Vo Washingtone,“ odvetila Rose.

„Vo Wilmingtone?“

„Vo Wilmingtone.“

„Vo Washingtone.“

„Vo Washingtone?“

„Vo Wilmingtone,“ opravil ich všetkých. „V Delaware.“

„Aha,“ povedala Rose skrúšene.

„Akú si mal cestu?“ spýtala sa Ida, vracajúc sa s táčňou.

Gold šalel.

„Vraví, že dobrú,“ odvetila Esther, a kým sa Rose mohla dostať ku slovu, pobrala sa k servírovaciemu stolíku, kde na misy s kôpkami sekanej pečienky a sekaných vajíčok s cibulkou zaútočili malé nožíky, ktorými sa natieralo jedno či druhé na okrúhle keksy alebo kúsky ražného chleba, či veľmi tmavého perníka.

„Stretol si tam nejaké pekné dievčatá?“ spýtala sa Muriel. Ako najmladšia z prítomných sestier pocitovala potrebu byť stále moderná.

„Tentoraz nie,“ odvetil Gold a uškrnul sa, ako sa od neho očakávalo.

Muriel sa rozžiarila. Irv sa zasmial a Viktor, Murielin manžel, sa zatváril rozpačito. Rose si všetkých pozorne premeriavala. Gold mal podozrenie, že už dobre nepočuje a možno o tom ani sama nevie. Jej muž Max, poštový úradník, v ostatnom čase akosi brblal a Goldovi prišlo na um, či si to okrem neho všimol aj niekto iný.

Esther sa vrátila v jednej ruke s tanierom naloženým špeciálne preňho a so soľničkou v druhej. „Toto je pre teba,“ oznámila chvejúcim sa hlasom. „A tu je tvoja soľnička.“

Gold vtiahol hlavu medzi plecيا.

„Nekaz ho,“ zažartovala Muriel chrapľavým hlasom a popol z cigarety, čo jej visela z úst, jej odpadol na prsia.

Ženy v Goldovej rodine boli presvedčené, že má rád všetko presolené.

„Nesoľ si to, kým neochutnáš,“ zakričala Ida cez celú izbu. „Už som to dochutila.“

Gold nedbal a ďalej si solil keks, čo mal v ruke. Ostatní mu prstami brali zvyšné kúsky z taniera. Esther a Rose mu doniesli ďalšiu porciu. Sid sa pobavene prizeral. Tolko odporných ksichtov, pomyslel si Gold. Tolko ľudí. A všetci sú mi cudzí. V poslednom čase aj Belle. A najmä nevlastná matka.

Nikdy nezabudne na prvé stretnutie s macochou. Sid letel na Floridu na svadbu, a keď sa s otcom a jeho novou ženou vrátil, usporiadal pre nich banket vo svojom dome v Great Necku. Po predstavení nastalo stiesnené ticho, akoby nikto nevedel, čo povedať. Gold podišiel dopredu a hrdinsky sa pokúsil vytvoriť uvoľnenejšiu atmosféru.

„A ako by ste chceli,“ spýtal sa najvyberanejším tónom, „aby sme vás oslovovali?“

„Tešilo by ma, keby ste sa ku mne správali ako vlastné deti,“ odpovedala Gussie Goldová rovnako zdvorilo. „Rada by som vás pokladala za vlastné deti. Hovorte mi, prosím, mama.“

„Fajn, mama,“ prisvedčil Gold. „Vitaj v našej rodine.“

„Nie som tvoja mama,“ vyštekla naňho.

Zasmial sa len Gold. Ostatní možno hneď postrehli, čo jemu uniklo. Bola bláznivá.

GOLDOVU NEVLASTNÚ MATKU VYCHOVALI V PRESVEDČENÍ, že ju nikto nesmie vidieť jesť, a tak si do jedálne priniesla ako zvyčajne svoje ihlice na pletenie a slamený košík. Štrnásť dospelých sa tiesnilo pri stole pre desiatich. Gold vedel, že nielen on vráža nohami do priečky stola. Zažil som už toľko takýchto večerí, že na ne radšej nechcem ani spomínať, lamentoval Gold v duchu. Idina dcéra išla na večer kamsi von, syn bol na štúdiách.

„Vidím na stole,“ zahlásil Sid tak prívetivo, že Goldovi sa hneď mimovoľne napli všetky svaly, akoby predvídal blížiace sa nebezpečenstvo, „Bellinu zemiakovú bábovku, Estherin rezancový náky, Murielin zemiakový šalát a Rosine...“ Zajachtal sa.

„Narobila som macesové knedličky,“ povedala Rose a začervenala sa.

„A Rosine macesové knedličky.“

„A moju vlnu,“ povedala Goldova nevlastná matka.

„A tvoju vlnu.“

„Páči sa ti moja vlna?“ spýtala sa koketne, akoby jej naozaj záležalo na Sidovej mienke.

„Stavím sa, že je to tá najkúsnejšia vlna na svete.“

„Jemu sa nepáči,“ povedala a pozrela na Golda.

„Páči sa mi,“ ospravedlnil sa Gold nespoko.

„Nikdy mi nepovie, či sa mu páči.“

„Páči sa mi tvoja vlna.“

„Tebe som to nehovorila,“ povedala.

Viktor sa zasmial hlasnejšie ako ostatní. Viktor bol presvedčený, že Gold a Irv naňho hľadajú zvysoka. To bola síce pravda, ale Gold v podstate proti nemu nič nemal. Viktor, červený a mocný ako býk, bol milý na Muriel, mal rád Belle a vždy sa dalo naňho spoľahnúť, že pošle jedno zo svojich mäsiarskych áut a dávkych závozníkov, keď bolo treba niečo ťažké odviezť. Posediačky i postojačky mal také bezchybné držanie tela, akoby ho vzpriamený postoj stál neobyčajne veľa síl. Gold si bol istý, že jeho prvého zo všetkých zloží infarkt.

„A ja som spravila medový koláč,“ našpúlila pery Harriet. „Iste sa mi nepodaril. Chcela som urobiť želé, ale viem, že vám už lezie krkom.“